

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Мартин Стефанов Канушев
Департамент „Философия и социология“
Нов български университет

Относно научните трудове на главен асистент, доктор по история Милена Иванова Ангелова, участник в конкурс за академичната длъжност „Доцент“, обявен от Нов български университет, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, брой 38 на „Държавен вестник“ от 24 април 2026 г.

Главен асистент, доктор Милена Ангелова е единствен кандидат в обявения от Нов български университет конкурс за академичната длъжност „Доцент“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата. Конкурсът е проблемно-тематично релевантен на академичния и образователен профил на кандидата, на неговите професионални постижения, преподавателска дейност и научни изследвания.

Милена Ангелова е родена на 27 юни 1974 г. в град Кюстендил. През 1999 г. получава магистърска степен по история от Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград. През 2004 г. защитава дисертация на тема *Програмата 'Образцово село' (1937 – 1944) и опитите за модернизационни промени в селските общини в България* и придобива степента „доктор по история“. От 2004 до 2005 г. е асистент, а от 2005 до 2024 г. – главен асистент по нова и най-нова история на България в Правно-историческия факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“. От септември 2024 г. е главен асистент в Департамент „Антропология“ на Нов български университет, където провежда лекционни курсове по социална история, политическа антропология, медицинска антропология, граждански знания и умения, и културно наследство и международни политики. Специализирала е в Институт за интердисциплинарни изследвания, Виена, Австрия; Свободен университет, Берлин, Германия; Университет „Карл Франценс“, Грац, Австрия; Виенски университет, Австрия; в университети на Руската федерация (Ставропол и Пятигорск), Грузия (Батуми), Армения (Ереван) и Азербайджан (Баку).

Тук искам да подчертая, че значимата професионална активност на доктор Милена Ангелова е последователно съсредоточена в научни дейности, в които тя демонстрира както ангажирано и отговорно, така и впечатляващо по своите резултати присъствие. Академичните ѝ изяви разкриват една критико-рефлексивна ориентация към задълбочено осмисляне на ключови, актуални и релевантни,

социално-исторически проблеми. Нейното цялостно творчество (състоящо се от четири монографии, едната от тях в съавторство, шестдесет и три статии и студии, от които пет в съавторство, двадесет на английски език и една на руски език плюс дванадесет съставителства на академични издания и единадесет рецензии на научни трудове) се характеризира с предметно-тематична иновативност на авторските идеи, съчетана с развиваща се аналитична чувствителност към емпиричната реалност. То е неоспоримо доказателство за пълноценното осъществяване на жизнен опит, при който разбирането за професия е неотделимо от понятието за призвание: вкоренено в съпадението между професионална компетентност и познавателна способност чрез незавършващо търсене на дълбокия личностен смисъл на собствените научни начинания. Да бъдеш учен-историк в глобалната ни съвременност означава да си създател, строител и посланик на ново хуманитарно знание за човека в неговия интензивно трансформиращ се социален свят.

Доктор Ангелова отговаря напълно на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, както и на вътрешните правилници на Нов български университет за заемане на академичната длъжност „Доцент“: тя участва в конкурса с достатъчна по обем, качество и резултати научна продукция, която надхвърля тези нормативни критерии, и която е публикувана след успешната защита на доктората ѝ. Нейният хабилитационен труд *Социалната болест: туберкулозата в България през първата половина на XX век*, VII „Неофит Рилски“, Благоевград, 2021, 346 с. е тематично предхождан от втори монографичен труд „Образцово село“: модернизационният проект за селото в България, 1937 – 1944, VII „Неофит Рилски“, Благоевград, 2008, 256 с. и непосредствено съпътстван от три студии и две статии, публикувани в реферирани и индексирани научни издания, пет статии, публикувани в научни списания с рецензиране и четиринадесет глави, публикувани в редактирани колективни томове, от които осем на английски език. Практически всички публикации не само са на необходимото професионално ниво, но те са и интегрирани в цялостна изследователска програма, чиято интердисциплинарна значимост е безспорна. Нещо повече, тази програма е превърната и превръщана в образователна, защото устойчиво оформя академичния профил на лекционните курсове, които доктор Ангелова е преподавала в ЮУ „Неофит Рилски“, и които понастоящем преподава в НБУ. Да пресътворяваш историческото изследване в академично преподаване, като ефикасно управляваш връзката между изследовател и

преподавател чрез функцията на учения-писател е трудна задача, която тя успешно решава чрез пълноценно съчетаване на тези професионални роли.

Хабилитационният труд на доктор Милена Ангелова *Социалната болест: туберкулозата в България през първата половина на XX век*, VII „Неофит Рилски“, Благоевград, 2021, 346 с. е актуално (от гледна точка на генеалогията на болестта не само като био-медицински, но и като социо-културен феномен), значимо (от гледна точка на съвременното състояние на научните рефлексии върху анализирания проблем), оригинално (от гледна точка на използвания интердисциплинарен подход и подбора на емпиричния материал), обосновано (от гледна точка на степента на аргументираност и нивото на доказаност на авторските заключения) и приносно (от гледна точка на надеждността на постигнатите резултати и валидността на направените изводи) историко-антропологично изследване.

Първо, защо този хабилитационен труд представлява актуално изследване? Защото осмисленият избор на ключов историческо-антропологичен проблем, прецизното му формулиране в строга научна задача и коректното дефиниране на границите на аналитичния предмет са негови неотменими достойнства. Да мислим, разбираме и тълкуваме болестта туберкулоза като многоизмерен културен феномен, далеч надхвърлящ собствените си био-медицински измерения, предполага той да бъде интерпретиран в социално пространство, изградено от властови отношения, в което силово се сблъскват, поддържат и променят институционални дискурси, държавни политики, експертни знания, граждански инициативи, медицински практики и лечебни терапии. Накратко, да поставиш в аналитичния фокус на своя научен интерес социалните ефекти от специфичния начин на функциониране на болестта туберкулоза в различни исторически контексти означава да разкриеш и обосновеши редица съществени условия за (не)възможност на човешката уязвимост в съвременните общества.

Второ, защо този хабилитационен труд представлява значимо изследване? Защото убедително демонстрира цялостно, кохерентно и детайлно познаване както на критическата перспектива, чрез която се разгръща аналитичното разгръщане на изложението, така и на актуалното състояние на научните изследвания, изграждащи тематичната констелация от акумулирано знание в проблемното поле. Качественото разнообразие и контролирано допълване на прецизно използваните медицински източници, исторически трудове, антропологически текстове, социологически изследвания, административни документи, архивни фондове и лични спомени,

мемоарни свидетелства, журналистически материали, експертни дебати и публични дискусии, визуални и теренни материали изграждат съдържателните предпоставки за тълкуващо разбиране на политиките и практиките, които участват в социалното конструиране на туберкулозата, следователно, установяват един нормативен идеал за здраве и един политически режим на управляемост на болестта. Тук искам да подчертая, че доктор Ангелова познава отлично и коректно използва най-значимите изследвания в съвременната българска социология на медицината: на Гергана Мирчева, *(А)нормалност и достъп до публичността: социално-институционални пространства на биомедицинските дискурси в България (1978 - 1939)*, София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, и на Вероника Димитрова, *Управление на бедността. Хигиена и медицина през междувоенния период*, София: Изток-Запад, 2018.

Трето, защо този хабилитационен труд представлява оригинално изследване? Защото по успешен начин прилага интердисциплинарен подход: консистентна методология, изградена и адаптирана към качествените специфики на предмета на изследване чрез взаимно допълване на историческа антропология, социална история и история на медицината. Подобен интердисциплинарен подход поражда неподозирани изследователски възможности: не само позитивна рефлексия върху различните институционални политики за социална регулация на туберкулозата, но и критическа аналитика на субективните измерения на болестта: страхът, диагнозата, изолацията, стигмата, адаптацията, болката, опасността, риска, заразата, грижата, лечението, оздравяването, здравето и смъртта като автентично-човешки, социално изградени, преживявания на туберкулозата. Светът на болния от туберкулоза е трайно изпитан с дифузна тревожност, с хетерогенни тревожности, вариращи от индивидуално страдание и морално отхвърляне през усещане за въпиеща несправедливост и личностна депривация до очакване за социално изключване и отсъствие на жизнено бъдеще.

Четвърто, защо този хабилитационен труд представлява обосновано изследване? Защото от гледна точка на степента на аргументираност и нивото на доказаност неговите заключения са емпирично проверени, следователно, научно истинни. Те са постигнати чрез единен синтетичен процес в няколко аналитични хода, деконструиращи социалните метаморфози на болестта туберкулоза. Първо, епистемологичен преход в медицинската рационалност от туберкулозата като наследство към туберкулозата като инфекциозно заболяване, който има за свои преки следствия раждането на нови културни значения на болестта: изтънченият и

капризен болен отстъпва мястото си на носител на зараза, опасност и риск. Второ, парадигмалният преход от туберкулозата като болест на индивида и индивидуално страдание към туберкулозата като социална болест и проблем на обществото, интензифициращ развитието на социалната медицина, държавната регулация и публичната хигиена и реорганизиращ властовото пространство на управление на здравето. Трето, структурен преход от туберкулозата като болест на богатите класи, символично представена в образа на заможния охтичав пациент, към туберкулозата като болест на нищетата, „народна болест“, при което бедният туберкулозен, бедните слоеве от населението се превръщат в централен обект на политическа, институционална, административна, експертна и гражданска интервенция, конституиращи нови подвижни граници на полето на социалната грижа. Четвърто, стратификационен преход от туберкулозата като болест на селския човек към туберкулозата като болест на промишления градски работник, „болест на работничеството“, съществуващо в мизерни жилищни, битови и трудови условия; социално зло, създадено от интензивно разгръщащите се процеси на модернизация (индустриализация, урбанизация и миграция) в края на XIX и началото на XX век. Пето, макросоциален преход от туберкулозата като вечно и неизлечимо социално заболяване на капиталистическото общество към идеологическа кодификация на болестта, планомерната ѝ лечимост и всеобхватно изкореняване, следствие от историческото превъзходство на социалистическото здравеопазване. Властовото установяване на централизиран модел на обществено здравеопазване по съветски образец, силово заменил многообразието от държавни, общински и граждански инициативи като закономерен резултат от преврата на 9.09.1944 г., реорганизира и политическата доктрина на борбата с туберкулозата: „болестта на мизерията на народните маси“ е опасен заразен враг, чийто корени трябва да бъдат напълно унищожени, тъй като пречат на прогресивното социалистическо развитие и няма никакво място в бъдещото комунистическо общество. Антитуберкулозната борба е държавно планирана, идеологически обоснована и пропагандно легитимирана.

Пето, защо този хабилитационен труд представлява приносно изследване? Защото тематичният избор на исторически значим проблем/предмет на анализ, прилагането на интердисциплинарен методологически подход и подборът на адекватен емпиричен материал представляват ключови условия за възможност за формулирането и доказването на централната хабилитационна теза: социалното конструиране на туберкулозата, превръщането ѝ в социална болест в началото на

XX век, представлява фундаментален разделителен „биосоциален праг“, аз бих казал биополитически праг, който е изграден от исторически нова констелация от връзки между „социално“ и „биологично“. Този биосоциален праг не само организира по принципино различен начин отношенията между „здраве“ и „болест“, „нормално“ и „патологично“, „превенция“ и „терапия“, „профилактика“ и „лечение“, „диагноза“ и „експертиза“, „грижа“ и „контрол“, „страх“ и „изолация“, „опасност“ и „риск“, „опит“ и „преживяване“, „телесност“, „уязвимост“ и „страдание“ и т.н., но и е обобщеният и заключителен аргумент за историческото раждане на нов модел на социална управляемост на човешките поведения: специфичният за XX век режим на управление на общественото здраве, в който болестта туберкулоза представлява „етнография на човешката уязвимост“.

Един принос от ключово значение, придаващ завършена изчерпателност на останалите – като с вътрешно убеждение и академична почтеност признавам оригиналното авторство на всички приноси, формулирани и обосновани от доктор Ангелова – е: проблематизацията, тематизацията и интерпретацията на системата от връзки между институционалните политики за социална регулация на туберкулозата и човешкият болезнено-преживелищен опит, представен в различните начини за адаптиране и нормализиране на страданието. Да бъдеш туберкулозен заразноносител е социално конституирана субективност, в която преплетените медицински, културни и антропологични означения, превръщат болният индивид в патологичен субект, подчинен на множество властови инстанции чрез зависимост и контрол и привързан към самия себе чрез приписаната му от тях идентичност.

Заключение: Въз основа на обосноващите в моето становище тези, аргументи и доказателства съм вътрешно убеден, че главен асистент, доктор Милена Иванова Ангелова е хуманитарен учен със значими професионални постижения и изявен университетски преподавател. Цялостната преподавателска, изследователска, публикационна, административна и обществена дейност на доктор Ангелова е безапелационна защита на нейната кандидатура за заемане на академичната длъжност „Доцент“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата. Като член на Научното жури аз ще гласувам „ЗА“ избора ѝ.

8 септември 2026 г.

София

Проф. д-р Мартин Канушев